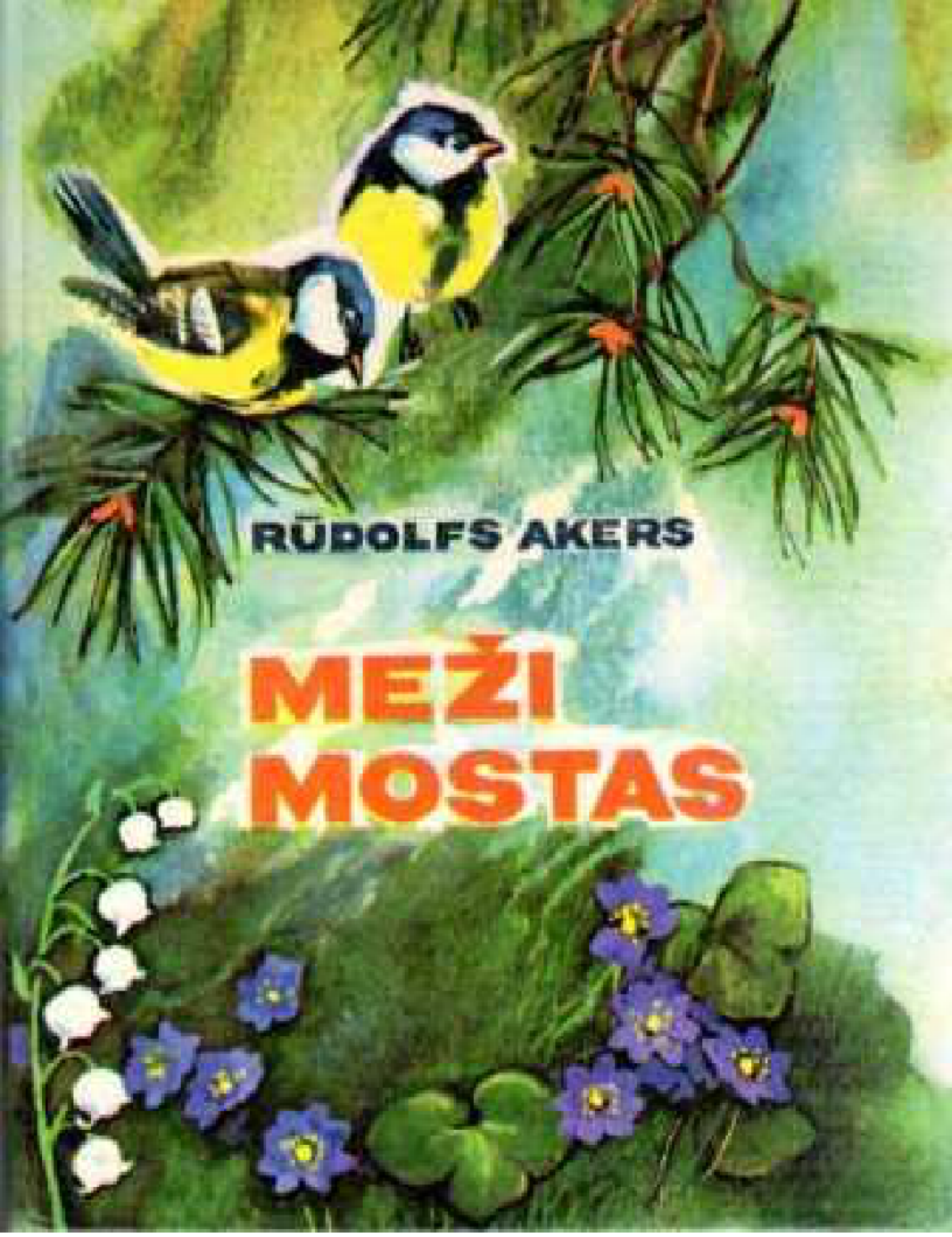
RŪDOLFS AKERS
MEŽI
MOSTAS

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Rūdolfs Akers
Meži mostas
Tēlojumi. Otrs izdevums
Mākslinieces Velta Toropina
Izdevniecība «Liesma» Rīga 1973
Noskanējis grāmatu un failu izveidojis Imants Ločmelis imantslochmelis@inbox.lv

-
- ZIEMAS SAULGRIEŽU NAKTĪ
- PUTEŅA VĒRPETES GRIEŽAS
- BALTAIS KLUSUMS
- VĒL MAZLIET JAPACIEŠAS
- KRUSTKNABJI JAU PERĒ!
- OZOLU BIRZĪ APOGS DZIED
- MEŽA JAU PIRMĀS LĀSTEKĀS
- ZĪLE KAĻ LEMEŠUS *
- BEIDZOT SNIEGS IR PROJĀM
- APSIS IZLĪDIS NO SAVAS MIGAS
- MEŽA SKAN NEPARASTAS DZIESMAS
- DZĒRVES JAU ATLIDOJUŠAS
- ZIEDI KAŽOCIŅOS
- ZIED PŪPOLVĪTOLS, LAZDAS, ALKŠŅI
- VAKARA BLĀZMĀ
- PLAUKST LAPAS
- SAULI! SAULI!
- CĪRUĻPUTENIS
- MEŽA DVAŠA
- VISS SALAPOJIS, VISS SAKUPLOJIS
- SATURS

Rūdolfs Akers
Meži mostas

ZIEMAS SAULGRIEŽU NAKTĪ

Piesnigušais mežs dus. Ziemas saulgriežu nakts izklājusi tam pāri savu zilo zvaigžņu segu. Miljoni tālo spīdekļu deg un nemierīgi dzirkstī. Miljoniem zvaigžņu staru līst pār kluso mežu un vizuļodami atmirdz nosarmojušo koku ledus kristālos. No tumšās debess velves krīt gaisīgi vieglas sniega zvaigznītes. Lido, nometas uz tumšzaļiem egļu zariem, iemirdzas, pieķeras un paliek karājamies, šai naktī saule iesāk savu gaismas ceļu. Ar katru dienu tā lēnām sāks celties augstāk un sildīt siltāk.

Un mežs gaida. Gaida saules atgriešanos.

Ir ziema — kailo koku laiks. Mežā salst. Kokiem pumpuri sarāvušies no aukstuma pavisam maziņi. Priedes un egles savējos ietinušas sveķotos kažokos, apses un bērzi — darvotos mēteļos. Ikviens paslēpies, kā nu pratis, uzmetis zariem vēl sniega un sarmas sagšu — snauž. Jāiztur!

Ziemu kailie koki mežā vairāk klusē nekā runā. Vienīgi zaļās egles allaž smagi nopūšas, bet priedes reizēm klusi čukst par pagājušām saulainām dienām.

šai baltajā pasaku zemē, kur dimanti mirdz un zilas ugunis auksti spridz, jau saulgriežos visiem tikai viens sapnis — par pavasari, par ziedoni.

PUTEŅA VĒRPETES GRIEŽAS

Aust pelēks rīts. Ap saules lēktu austrumos nosarkst gan mākoņiem mala, bet pati saule neparādās. Tai priekšā aiziet tumši padebeši, un sāk pūst salts vējš. Tas sadrupina saulgriežu nakts mirdzošās sarmas zvaigznītes smalkos sniega putekļos un kaukdams nes pa mežu. Mežs zaudējis savu neseno mieru. Bērzi spītīgi svilpo, bet, kad vējš sāpīgi rausta tievos zarus, raud smilkstēdami. Apses jo ciešāk savelk savus zaļi pelēkos kreklus, bet, kad klājas pavisam grūti, gaudo nekautrēdamās.

Egles, cīnīdamās ar vētru, smagi elš, bet priedes šņāc un krāc. Visi dzīvnieciņi paslēpušies kur kurais. Vieni ielīduši zemē alās, citi koku dobumos vai ligzdās — sildās kā nu mācēdami.

Pundurpelītes, kas vasaru dzīvoja smilgu stiebros pakārtā, rūpīgi pītā ligzdiņā, ziemas mitekli iekārtojušas alā. Guļvietā tās alas sienas un griestus aplikušas sausām sūnām, bet no iekšpuses vēl izklājušas ušņu un dadžu pūkām. Tur nu tās šodien var mierīgi snaust par spīti svilpojošam vējam.

Pūces un dzenīši ielīduši koku dobumos. Vāverīte paslēpusies rudenī sakārtotajā ligzdā. Apsegusi purniņu ar kuplo asti, guļ — lai šūpo vējš. Vāverītes mājiņa ir galīgi ieputināta sniegā, vesela kupena tai virsū.

Zaķis nemīl puteņus un vēja aurus mežā. Nevar saprast — no kurienes tie. Tāpēc viņš izgājis klajā vietā un kārklu krūma aizvējā sniegā izkasītajā bedrītē nogūlies uz pagājušās vasaras zāles paklāja.

Stirniņas apmetušās jaunu eglīšu biezoknī; uzgriezušas vējam muguru, jūtas kā kūtī. Nekur nav manāma dzīvība, viss gluži kā izmiris, tikai pāri galotnēm brāžas vēja auri un raganīgā dejā griežas sniega vērpetes.

Vienīgi laupītāju zvēriem nav miera arī putenī. Vienmēr izsalkušie vilki atstāj mežu. Tie klejo veselām ģimenēm, veseliem bariem. Gājiena priekšgalā iet vecā piedzīvojusī vilku māte, aiz tās vilku tēvs un tad cits aiz cita vilcēni. Vilki ir viltīgi, piesardzīgi. Ejot pa priekšu, vilku māte kreisās priekškājas pēdā liek pakaļējo labo kāju, bet priekšējā labā pēdā kreiso pakaļējo kāju. Aiz vilku mātes stingrā kārtībā tāpat iet pārējie gājiena dalībnieki kā ierindnieki: kreiso — labā, labo — kreisā, visi minot tikai vienās vilku mātes pēdās. Tā gājiens atstāj aiz sevis tikai vienu pēdu rindu, lai paliek noslēpums — cik vilku īsti ir gājuši.

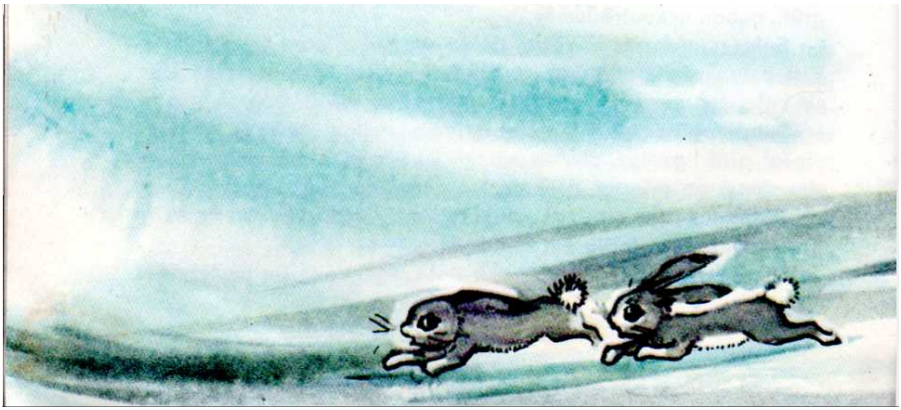

BALTAIS KLUSUMS

Vētra apklususi. Mežā iestājies atkal klusums. Koki, nolaiduši zarus, atpūšas kā pēc grūtas cīņas.

Ziemas saule patīkami glāsta, un caur zariem viegli, zeltaini plankumi krīt uz egļu pelēkajiem stāviem. Nekust ne skujiņa. Tikai pa vecās egles zariem tekā mazs, zilganpelēks putniņš. Kā pelīte tas ložņā. Lien uz augšu, apiet sāniski kokam apkārt — meklē. Tas ir mazais dzenītis — ložņātājs. Ar asti atspiedies pret koku, tas, rāpojot pa stumbru, mizas plaisās meklē kukaiņu oliņas vai arī pašus ziemas guļā paslēpušos kukaiņus. Kā kustīgs mizas gabaliņš viņš ložņā pa pelēko egļu stumbru zeltainu ziemas saules zaķīšu barā un pats ar sevi sarunājas sīkā, sīkā balstiņā.

Arī vāverīte jau pamodusies. Pastaipījusi vienu ķepiņu, pastaipījusi otru, viņa nožāvājas un izbāž galvu no migas — jāpaskatās, vai kas nedraud. Tad lien no ligzdas ārā.

Viegli vāverīte aizskrien pa sniegaino zaru un veikli pārlec uz blakus stāvošo egli. Pārlec tik viegli, ka nenokrīt pat uz zara uzsnigušais sniegs. Te vāverīte atsēžas, nomazgājas un, aizgājusi līdz pašam zara galiņam, nokož tur pagājušās vasaras augumiņu, izgrauž pumpurus, bet pašu zariņu nomet zemē. Tad viņa uzskrien egles galotnē — tur ir čiekuri.

Nokodusi čiekuru, vāverīte, to mutē turēdama, pa stumbru, ejot ar galvu uz leju, nokāpj zemāk un atsēžas uz lielāka, ar sniegu

apsniguša zara. Paņēmusi čiekuru priekšējās ķepiņās, to riņķī veļot, citu pēc citas atkož čiekura zvīņas un ar lūpām veikli izņem sēkliņas. Drīz no čiekura atlikusi tikai serdīte, bet uz egles sniegotā

zara — kaudzīte čiekura zvīņu.

Pa ceļam vāverītei laimējas vienā otrā vietā atkašņāt sniegu un atrast sūnās iekūņojušos tauriņa kāpuru — tas garšo labi! Tad lieliem lēcieniem viņa skrien atkal tālāk.

Ozolu mežā no sniega apakšas var izkasīt zīles. Tur ir arī kļavas un liepas, tām tāpat garšīgas sēklas. Bet tas šoreiz nav galvenais ceļa mērķis. Tur ozolos vāverītei sūnās ir paslēpti rieksti — kādi duči divi lazdu riekstu. Tos viņa ēd taupīgi — katru dienu paņem vienu divus. Pārējos rūpīgi ievīsta sūniņās — lai glabājas citām dienām arī. Tāda ir vāverītes ikdiena. Ja mežā sniegputenis, tad vāverīte dažreiz vairākas dienas guļ neēdusi savā ligzdā. Netīk tādā nelāgā laikā laukā rādīties.

Vēl tikai ziemas saulgrieži — maz saules dienu, un tās pašas īsas. Vēl vāverīte pēc draugiem neilgojas. Sasaucas gan šad un tad ar citām vāverēm, bet katra dzīvo savu dzīvi, katra iet savās gaitās. Ziemu galvenās rūpes tām ir par ēdamo. «Ko šodien ēdīšu?

ēdīšu!»

Jaunajā bērzu audzītē sasēduši rubeņi — melni, spīdīgi, sarkanām uzacīm un skaistām, uz abām pusēm izliektām astes spalvām. Tie ir rubeņu gaiļi, tikai pāris rubeņu mātes to barā. Nesteigdamies tie ietur rīta maltīti. Pumpurus plūcot, viņi izdara visdažādākos vingrojumus. Te karājas zara galā, te šūpojas vai pastaigājas pa zaru. Kāds vecāks gailis mēģina uzsākt pat rubeņu pavasara dziesmu, bet tā nevedas — vēl taču ziema.

Tad viss bars pārlido no vienas bērzu audzītes otrā — pavingro, pamielojas atkal ar bērza pumpuriem, un beidzot visi nolaižas izcirtumā. Tur atkašņā pagājušās vasaras brūklenes un zāļu sēklas, pamielojas arī ar tām. Pasilda ziemas saulītē vienus sānus, otrus, pievakarē vēlreiz salido bērzos ieturēt nakts maltīti.

Paēduši, izdzīvojušies rubeņi lido atkal uz meža pļaviņu, kur gulējuši pagājušo nakti. Uzlidojuši gaisā, tie kā akmeņi sakrīt sniegā, vēl drusku ierokas un tad paliek guļam.

Ja naktī snigs vai putinās, tad tie apsnigs ar biezu sniega kārtu — bet tā vēl siltāk, vēl drošāk. Lai putina!

VĒL MAZLIET JAPACIEŠAS

Mežs vēl dus. Priedes un egles, uzvilkušas pūkainas cepures līdz pat acīm, snauž. Jaunie, smuidrie bērziņi noliekušies līdz pašai zemei — tik dziļi tie iestiguši sniegos un nogrimuši sapņos. Ne tikvien koki, bet arī krūmi un pagājušās vasaras sausie puķu un zāļu stiebri ietērpušies baltas sarmas kažokos un apsegušies siltām galvas segām.

Ceļa malā balti piesarmojušā alkšņu krūmā sēž svilpju pāris.

Tētiņš tērpies sarkanā vestē un melnā cepurē, bet māmiņa ietinusies pelēkā villainē; abi sēž, bēdīgi sakņupuši, un gaida. Gaida, vai uz ceļa neparādīsies kāds braucējs. Kas zina, varbūt nobirst kāds graudiņš vai sēkliņa. Bet šodien vēl neviens nav braucis — ceļa sliedes piesnigušas, piesarmojušas mirdzošām sarmas zvaigznītēm.

Svilpja māmiņa vēlreiz pārmeklē pīlādzi. Velti — nav vairs sarkano ogu. Tad viņa nosēžas atkal blakus tētiņam un klausās, kā tas, laiku kavēdams, baltajā klusumā grūtsirdīgi svilpo: «Tjiui... tjiui... tjiui...»

Pēkšņi tuvējā bērzā ielido vesels bars skaļo bērzu ķeģīšu. čalodami un savas sarkanās cepures zibinādami, viņi pārmeklē šmaugos bērza zariņus. Meklē tur spārnotās bērza sēkliņas. Trokšņo, šūpojas ... Sēkliņu vairs nav — vējš tās sen izsējis. — Džege-gak! — ķeģīši neapmierināti nosaka, un pēkšņi visi kā pēc signāla paceļas spārnos.

— Lidosim arī mēs! — iesaucas svilpju tētiņš.

— Lidosim!

Mežs drīz izbeidzas, un svilpju pārītis atrodas virs plaša, sniegota lauka. Tur viņi ierauga baru pelēku putnu.

— Tās ir vārnas! — gandrīz reizē iesaucas svilpji. — Lidosim turp, varbūt tur ir kaut kas ēdams.

Vārnas kaut ko meklēja. Ejot pa sniegu, tās gāzelējās no vieniem sāniem uz otriem vai lēca sīkiem solīšiem, abām kājām uz reizi.

— Ko viņas tur meklē! — vaicāja svilpju māte, redzot, kā vārnas bāž knābi un visu galvu sniegā.

— Te nav nekā! Karrrk, karrrk! — iesaucās vecākā vārna, un tūliņ viss bars pacēlās spārnos. — Karrrk ... Karrrk ... Nav nekā! — Tad visas aizlidoja uz ciematu meklēt tur laimi.

Svilpji nometās tīrumā uz pagājušās vasaras dadžiem un sāka pārmeklēt sēklu galviņas. Tukšas! Svilpju tētiņš pārlidoja uz cita dadža galviņu — paknābāja. Nav! Tukša! Arī svilpju māte sēž visai bēdīga uz pelašķu saziedņa sēklu čemura — arī viņai nav laimējies.

— Nu gan ir bads pienācis, — nopūšas svilpju māte, kad tie ilgāku laiku velti izmeklējušies.

Tanī brīdī viņiem garām palido stērstu bariņš. Tas priecīgi sauc: — Serrvitc!... Serrvitc!...

— Kur tad tās! — Un svilpji, daudz nedomādami, arī piebiedrojas stērstēm. Lido... Kurp! Drīz tie ierauga kokus, starp tiem ēkas — viņi lido uz ciematu.

Redzams, ka stērstes turp lido ne pirmo reizi. Ciematā tie ielido dārzā. Stērstes sametas uz klēts jumta, bet svilpji turpat blakus kļavā. Nu tik svilpji ierauga, ka te priekšā jau ir lielāka putnu sabiedrība. Tie visi, krūmos sametušies, kaut ko gaida. Tur zvirbuļi, zīlītes un zem krūmiem palīdušas arī lauku irbītes.

Ir bargais mēnesis, kad putni meklē glābiņu pie cilvēkiem. Vēl mazliet jāpaciešas.

KRUSTKNABJI JAU PERĒ!

Kaut gan februāra vējš vēl griež sniega vērpetes, dienu mežā aizvējā saulīte jau silda. Mežs sāk dzīvot. Zem sniegiem pārklāta egles zara kāds, spītējot nakts salam un pat puteņiem, jau nopinis un silti izklājis ligzdiņu, iedējis tur oliņas un nu perē. Tie ir mūsu īpatnējie, salā rūdītie putni — krustknābji. Ēdot spēcinošās, eļļainās egļu sēklas, tiem pietiek siltuma ziemā bērnus izperēt. Ja kādu gadu eglēm vai priedēm sēklu nav, krustknābji aizceļo uz citurieni, kur sēklas ir.

Citi putni krustknābjiem vēl neseko, vienīgi tikai kraukļi sāk raudzīt vietu. Nav jau arī viegli. Dažu dienu gan saule iesilda, bet

tad atkal salst, snieg un puteņo. Nav viegli! To apzinās arī krustknābji. Māte nu sēž visu laiku uzcītīgi uz oliņām — nedrīkst apsaldēt. Kamēr māte sēž uz oliņām un perē, tēvs izloba arī viņai sēklas no čiekuriem un ēdina. Kad mazie izperēti, arī tad vēl aukstās dienās māte mazuļus sedz ar saviem spārniem un silda, bet tēvs uzcītīgi baro tos.

Vēlāk pavasarī, kad mazajiem jau izauguši stipri knābji, tēvs un māte tos vairs nelutina. Atnes čiekurus, nomet ligzdā, parāda, kā jāloba sēklas, un tad atstāj, lai darbojas paši. Ko darīsi!! Jaunie pabrēkā gan, pabrēkā, bet ēst gribas — ļoti gribas. Jāķeras vien pašiem pie čiekuriem. Un tā drīz arī tie iemācās paši sēklas izlobīt, paši savu dzīvi kārtot. Tā aprīlī, kad citi putni tikai sāk ligzdas vīt,

krustknābjiem jaunie jau lido. Tagad var sākt domāt par nākamo perējumu.

Bet izperināt mazos februārī, kad vēl pa laukiem baltas sniega čūskas lodā, nav viegli.

OZOLU BIRZĪ APOGS DZIED

Vēl neurdz pavasara ūdeņi, vēl tikai piesaulē jumti pil, bet mēnesnīcas gaišās naktīs, kad koki sniegā met zilas ēnas, jau mežā apogs dzied.

Dzied savu trauksme pavasara dziesmu.

— Kūu-vist! Kūu-vist! Hu-hu-hūūūū ... Ha-ha-ha-ha ... šķiet, ka apodziņš ko sauc, ka ulina un smej... Klau! Kaut arī

skarba šī agrā pavasara dziesma, kaut naktī bailes raisa — ir tomēr sajūtama tanī pavasara trauksme, ir sadzirdama pavasara līksme.

— Kūu-vist! Kūu-vist!...

Kā pelēka ēna apodziņš lido nedzirdamām spārnu vēdām pa mēnesnīcas sudrabotiem kailiem ozoliem.

Un atkal sauc un atkal smej... Bet, ozola zaru ēnā paslēpusies, klusu sēž kautrā draudzene un lielām, apaļām acīm vēro sava drauga trauksmaino deju.

Gan apogs aicina, gan lūdz, gan spārnu vēdām glauž, gan pavasara nebēdīgā skurbumā grasās to nogrūst no zara. Velti! Vēl ilgi tā neļaujas nebēdīgajam aicinājumam. Sak — padejo vien un parādi, ko tu māki, ko tu vari! Un apogs dzied un dej, līdz beidzot neiztur arī apodzenes sirds. Un tad tie abi gavilēdami, sausos zariņus aplauzdami, joņo pa mēnesnīcas sudraboto ozolu mežu. Drīz ozolos, drīz pļavā, eglājā, te šurp, te turp skrienot, atskan viņu līksmās balsis ... Bet pavasaris vēl aiz tāliem, tāliem kalniem, un mēnesnīcas piemirdzētā sniegā vēl ozoli met zilas, garas ēnas.

MEŽA JAU PIRMĀS LĀSTEKĀS

Dienu no dienas saule kāpj augstāk pie apvāršņa, dienu no dienas tā spožāka ienāk mežā. No kūstošā sniega, kas vēl guļ uz zaļajiem egļu zariem, dienas vidū jau pil mirdzošas ūdens lāses, bet vakaros un nakti sasalst lāstekas. Taču otrā dienā saulīte atkal silda — dilst lāstekas, dilst sniegs.

Sniegs jau zaudējis savu balto mirdzumu, kļūst tumšs, smags un sabrūk. Jau ieplakās krājas sniega ūdeņi — tur riešas tumši plankumi.

Uz kūstošā sniega izrāpies zirneklis. Nelaikā atsilis aiz egles celma sausās mizas, nelaikā iznācis ziemas mežā, tas nesaprašanā rāpo pa slapjo sniegu. Ko iesākt!

Zirneklis nav vienīgais, te vēl ir viens tāds pats nelaimīgais, kas arī nelaikā izskrējis no ziemas paslēptuves, — tas ir citrondzeltens taurenis, guļ pakritis uz sniega meža saulainā laukumā. ,

Turpat sniegā jau rāpo arī vesela sabiedrība maziņu, maziņu kukainīšu. Tie ir mazie sniega odiņi, odiņi bez spārniem. Sniega odiņi nelido, bet atkusnī ložņā pa slapjo sniegu.

Tā nu iet dienas — pa dienu sasilst, nakti salst. Čiekuri priežu galotnēs dienu paplešas, nakti saraujas. Paplešas — saraujas, it kā vingrinātos... Un tad dienas vidū, saulē sildoties, tāds čiekurs beidzot nosaka: — Knikši — un plaši izpleš savas zvīņas.

— Knikši — Tai brīdī no savas mātes klēpja izsprūk spārnota priežu sēkliņa. Virpuļodama, ar vienīgo spārnu apkārt griezdamās, tā sēžas vēja nestuvēs un ļaujas aiznesties nezināmā pasaulē.

— Knikš, knikš, knikši — priecīgi skan saules piemirdzētā, sniegotā mežā priekšpavasara mūzika priežu galotnēs, priežu žūžošanas pavadīta.

Saules sasildīti, atveras arī egļu čiekuri. Atveras un palaiž pasaulē savus dārgumus, sēkliņas, arī sīkie alkšņu čiekuriņi.

Pār mežu peld viegli, balti mākonīši zeltītām maliņām, cits citam jautādami: — Vai drīz jau pavasaris!

ZĪLE KAĻ LEMEŠUS *

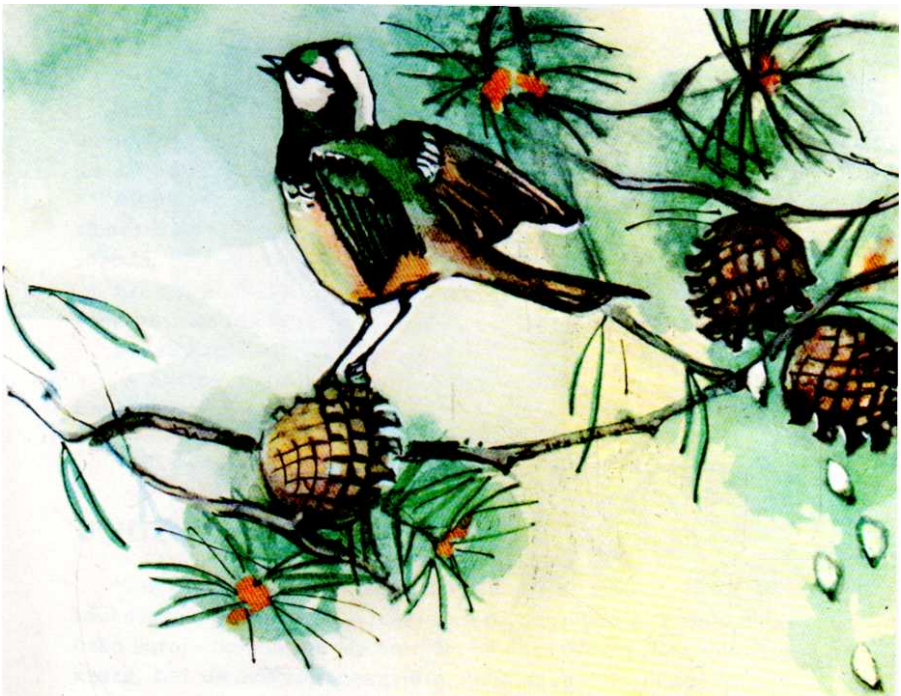

Un tad kādu rītu pāri egļu galotnēm noskan: «Sitcidī! , Sitcidī!...»

Kas ir šis priecīgais kalējs, kurš tik sudraboti ka), kura āmura Л sitieni tik priecīgi atbalsojas ne vien sniegotā egļu mežā, bet arī ^ sirdīs!

Bet, lūk, tur jau šūpojas viņš pats! Baltiem vaidziņiem, zili melnu cepurīti galvā, dzeltenu pakrūtīti.

— Sitcidī! Sitcidī!... — tas kaļ un, galvu grozot, kaut ko meklē zaļajās egles skujās. Meklējot vingri karājas pie zaļā egļu zara un vēro: ping, ping ... Tad uzgriež savu zaļganzilo muguru un, turoties ar tievajām kājiņām kā diedziņiem, kāpj no zara uz zaru arvien augstāk.

— Pit, pit... Svid ... Sitcidī! Sitcidī!...

Tā ir mazā tauku zīlīte, kurai šķiet, ka ziemas bargums jau garām, un tagad tā pavasara gaidās tricina mežu ar savu kalšanu. Laiks posties arājiem, raudzīt arkliem lemešus.

Nāk atkal pavasaris!

Nāk! Jau saulgozī egles cita pēc citas atdara savas ledus saktas un nolaiž sniega villaines, nomet no galvām ledus vainagus. Žāvējas un kūp.

Alkšņi, apses, bērzi dienu, saules sasildīti, dzer ar saknēm zemes valgmi, raugās un vēro, bet vakarā grimst atkal ziemas snaudā.

Arī pūpolu vītols, klausoties zīlītes kalšanā, jau sudrabainām acīm pusnomodā vēro — gaida, vai neatšalks drīz pavasara vējš.

Bet zīle eglājā tikai kaļ.

— Sitcidī! Sitcidī! ... Si-tisn ... — Zīle kaļ lemešus. Kaut arī pavasaris vēl jāgaida, vēl pacietīgi jāgaida.

BEIDZOT SNIEGS IR PROJĀM

Vienu dienu mežā sastapās dienvidvējš ar ziemeli. Tā tik bija spēkošanās! Slapjas sniega pikas vien pa gaisu lidoja. Veselu diennakti auroja ziemelis un aiz dusmām kā vecs vilks, zobus atņirdzis, kauca, bet dienvidvējš neatlaidīgi pūta savu silto, valgo dvašu.

Koki mežā čīkstēja un brakšķēja. Daži vārgākie pat nolūza un ar troksni nogāzās zemē. Ziemelis plosījās, neparko negribēja padoties. Beidzot tomēr neizturēja — kaukdams un aurodams pāri purviem un mežiem tas aizdrāzās mūžīgajos sniega laukos.

Dienvidvējš atnesa silta lietus mākoņus, slacīja, laistīja un skaloja — kausēja sniegu. Kad lietus mākoņi izklīst, lietus pārstāj, tad dienā savukārt sniegu karsē saule. Sniegs ātri kūst, visur urdz pavasara strauti. Ūdens strauji ceļas. Beidzot upē ledus tā savādi nokrakšķ un sakustoties kā sāpēs ievaidas ... Un nākošā brīdī pavasara palu ūdens to jau salauž gabalos. Ledus gabali skanēdami saslienas, nirst un, cits citam uzgrūzdamies, steidzīgi pošas ceļā. Saskandinājuši ceļa dziesmu, tie trauksmā gājienā aizsteidzas pa upes krastiem.

Ūdens plūst pāri krastiem — applūdina meža pļaviņu, applūdina vītolu audzi ieplakā. Tur plūdi pārsteidz peles un kurmjus savos pazemes mājokļos. Tie nu glābjas kur kurais. Kas aizkavējas, dabū pamatīgi izpeldēties.

Tur jau arī uzpeld malā viens tāds nosebojies kurmis spīdīgi melnā kažociņā. Nopurinās, atpūšas un, uzmeklējis augstāku vietiņu, cenšas ierakties zemē.

Mazais cirslītis, ūdens pārsteigts, uzrāpies kārkla krūmā, sēž uz zariņa un izmisis vēro ūdeni, kas zem viņa plūst.

Un tad naktī zemei pāri iet pavasara modinātāja vētra. Arī mežs

piedalās šai dabas pausmē — spēlē savu brāzmaino atmodas simfoniju, kurai cauri tomēr jau skaidri jaušami izskan pūpolvītolu samtainām stabulēm ievadītie pavasara motīvi, tuvā ziedoņa soļi.

Beidzot, beidzot sniegs ir projām, šur tur ziemeļu nogāzēs un ieplakās, kur ziemu vējš sanesis biezas sniega kupenas, vēl turas

melniem sārņiem pārklātas sniega atliekas, kas ar katru dienu plok un dēd.

Bet saulē mirdz un zvīļo plašie palu ūdeņi, pār kuriem pavasara steigā skanošiem, saulē zibošiem spārniem aizskrien meža pīļu jaunais pāris.

Nu mežs mostas strauji. Visur redzama dzīvība, visur pošanās jaunai dzīvei.

APSIS IZLĪDIS NO SAVAS MIGAS

Pagājušo nakti koku brāzmainā atmodas simfonija pamodinājusi arī ziemas miegā guļošo āpsi. Pusmiegā, pusnomodā tas vēl kādu brīdi paklausās trauksmainajā dabas mūzikā, tad, apreibis no ilgās gulēšanas, nevarīgi pieceļas un streipuļodams aizvelkas līdz alas izejai.

Ārā pūš vēji, un mākoņi, vēja dzīti, ātri skrien garām mēnesim, pulkiem vien.

Pabāzis no alas savu balto, melni svītroto galvu, āpsis miegainām acīm raugās saraustītajā mēness gaismā. Pēc nogulētiem četriem pieciem mēnešiem vēro atkal savas dzīves vietas apkārtni. Paostījis gaisu, tas lēnām sāk iet uz strautu — āpsim slāpst, neizturami slāpst.

Ek, kāds nu nevarīgs un vājš! Bet rudenī bija tā nobarojies, ka knapi alā varēja ielīst. Nav jau arī nekāds brīnums, jo āpsis visu ziemu nogulējis neēdis. Tāda ērmota dzīve — ēd, kamēr ir, kamēr vēl barību var sameklēt bez grūtībām, bet, tiklīdz dabas māmuļas galds kļūst tukšs un ārā salst, tā šis migā iekšā un guļ līdz pavasarim. Jā, tāds ir āpsis.

Tiklīdz piecēlies no ziemas guļas, tas nekā cita negrib zināt kā ēst un gulēt. Pat draugi tam nav vajadzīgi. Tikai vasaras beigās,

kad jau labi atkopies, tas sāk ilgoties pēc sabiedrības un arī tad

tikai uz īsu laiciņu.

Jā, rudenī āpsis bija spēcīgs, nobarojies, bet tagad tas iet streipuļodams un viņam tik nežēlīgi slāpst. Ticis pie strauta, āpsis kāri dzer ūdeni.

Atceļā uz alu āpsis met līkumu, aiziet līdz ozoliem, kur rudenī bija zīles nobirušas, — to viņš vēl miglaini atceras. Āpsis iet un šņaukādams ar degunu meklē pa sausajām lapām. Viņš nav maldījies — tur tiešām vēl ir dažas zīles. Āpsis tās ēd, skaļi čāpstinādams. Zem sausajām lapām atrod arī kādu gliemezi, kas tur ziemu pārguļ. Tad mēģina atrakt kādu saknīti. To nevar — zeme vēl sasalusi. Āpsis steidzas, lai pirms rītausmas pa pazīstamu, rudenī

iestaigātu taku nokļūtu atpakaļ alā. Jau pa gabalu var sadzirdēt viņa šņakstināšanu un sprauslāšanu.

Nonācis pie alas, āpsis atkal pavēro apkārtni, tad piesardzīgi Л ielien alā. Tur noliekas atpūsties līdz nākošajai naktij. Izgulēsies,

atgūs spēkus un tad dzīvos āpša dzīvi visu vasaru — ar āpšu priekiem un āpšu bēdām.

»

MEŽA SKAN NEPARASTAS DZIESMAS

Rīti ir skaidri un vēsi. Kad austrumos sārti iekvēlojas pirmās gaismas strēles, mežs kādu brīdi it kā sastingst gaidās. Tad egles un priedes klusu sāk vēcināt savas skuju rokas un pamodina medņu gaili, kas vakar vakarā te iemeties kalnu nogāzes vecajā priedē pārnakšņot.

Pamodies medņu gailis nostājas uz resna zara, no kurienes tam brīvs skats pāri koku galotnēm uz austrumiem, noklabina savu balto knābi, dobji nokrekšķina, kas dīvaini izskan rīta klusumā.

Pāri mežam pārslīd pirmais zeltītais saules stars un noglauda bērziņus, noglauda egles, noglauda arī veco priedi un iekrīt medņu gaiļa koši sarkanajās uzacīs. Un medņu gaili pārņem pavasarīgas ilgas un prieks. Viņš nevar vairs noturēties. Kaklu uz

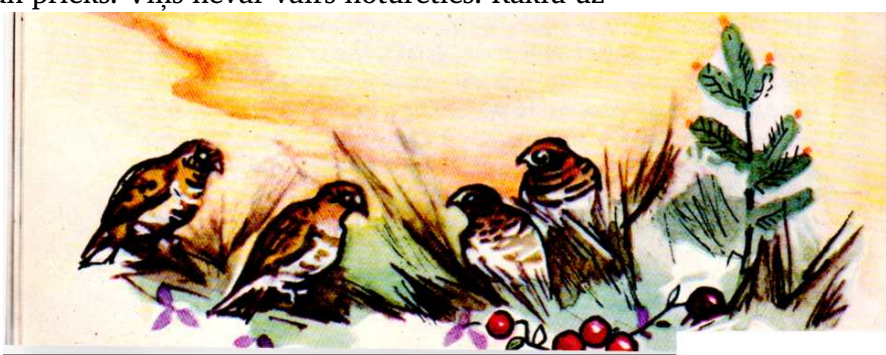

priekšu izstiepis, melnos spārnus uz zemi nolaidis un asti kā vēdekli izplētis, sāk savu dziesmu uzlecošajai saulei.

— Teke-teke-teke-teketekerrrre — klaek-cursī-cursī-cirsī-cirsī. — Dziesmas skaņas sākumā krīt lēni, ritmiski, it kā rupjas skrotis, mestas klusā ūdenī. Vienu, otru, trešo reizi... Arvien ātrāk, arvien ātrāk medņu gailis sāk birdināt savas dziesmu skrotis, līdz nosviež visu sauju — klaek! Tagad īpatnējā dziesma sasniegusi savu augstāko spraigumu un pats dziedonis nonācis skurbumā — ne dzird tas vairs, ne redz.

Kad trauksmā dziesma beigusies, dziedonis uz īsu mirkli atmostas un ar asu skatienu vēro apkārtni. Bet tas ir tikai īsu mirkli, tad atkal

viņš aizmirstas jaunā dziesmā.

Izdzirdušas aizraujošo pavasara rīta pausmi, šurp atnākušas arī dižo putnu sievas.

Stāvot zemē pulciņā, tās atzinīgi aplaudē: — Bak bak, bak bak... — Tas dziedoni vēl vairāk mudina, vēl straujāk tas dziesmā ieliek savu spēku, visu savu sparu ...

Un tikai tad, kad saule paceļas virs apvāršņa, medņu gailis beidz rīta ausmas dziesmu un nolido sērst pie medņu sievām.

Bet priede vējā žūžo un klusā priekā klausās, kā viņā pusē eglājam atskan gari stiepts: «U-ū-u-ū!»

Tur pamodies jau arī zilpelēkais meža balodītis. Piepūties, kakla spalvas sacēlis un tik dūdo: — U-ū-u-ū!... — Staigā pa zaru, dūdo un gaida. — U-ū-u-ū!...

Uz šo maigo aicinājumu atlido viņa draudzene un kautrīgi nosēžas blakus.

Ahā! Balodītis priecīgi uztraucas un sveicinot izpleš asti. Tad apgriežas vairākas reizes apkārt, atkal klanās un pūš: «Ū-ū-ū, pus pūrū-ū-ū ...» — bet viņa draudzene tikai sēž un skatās.

— Ak tas vēl par maz! — Un, spārnus ar troksni sasitis, balodītis uzšaujas gaisā. Aplido vienu apli, otru, tad nosēžas atkal uz zara un atkal dūdo.

Beidzot tomēr balodīša draudzene ir sajūsmināta par sava drauga deju un atbild ar sirsnīgu rīta sveicienu.

Ilgi tie dūdo uz kailā ozola zara saulaina rīta. Tad abi ar troksni sasit spārnus un aizlido uz mežu. Tur lauž sausus zariņus un sāk vīt eglē ligzdu.

Kā viļņu šūpota, nemiera dzīta, no koka uz koku, no vienas mežaudzes uz otru lido melnā dzilna.

— Trrrr trrrr trrrr... — skan dīvaina dziesma.

Teika stāsta, ka vecos laikos melnā dzilna ganījusi velnam teļus. Kādreiz tā iemigusi un vienu teļu pazaudējusi. Velns par to dzilnu tā piekāvis, ka pakausī sākušas tecēt asinis. Tā nu šodien vēl dzilna

skraidot apkārt, pazaudēto teļu meklēdama, un saucot: «Tpru tpru tpru, telīt!» Tā stāsta teika.

< Savāds jau arī ir šis putns, kā no pekles iznācis — pats melns,

tikai pakausis sarkans. Redz, kā viņš rāpo pa egles stumbru savām svina pelēkām kājām, ne tā, kā citi putni iet, bet abām kājām uzreiz. Rāpo pa egles stumbru un sēra dzeltenām acīm vēro katru rieviņu mizā, tad pārbauda to ar pelēko, tēraudcieto knābi.

Šodien dzilna pavirša — meklēšana nav pa prātam, un viņa trauc pa mežu no viena koka uz otru.

Kā skurbumā tā sit ar knābi pa sauso koku tik ātri kā ar elektrisko āmuriņu. Sarkanais pakausis vien zib: «Trrr, trrrr, trrr...» — sit tik stipri, ka viss mežs skan.

— Klik, klik, klik! — Kaut kur tālāk mežā kāds atsaucas.

— Klik, klik, klik!

Lūk, kur noslēpums! Arī melnā dzilna meklē sev draugu.

Un tā no agra rīta līdz vēlam vakaram mežu jau pieskandina šīs neparastās, trauksmainās dziesmas.

DZĒRVES JAU ATLIDOJUŠAS

— Tru-ru-rū! Tru-ru-rū!...

— Vai tās jau nebija dzērvju klaigas! — jautā mazās purva priedītes cita citai. Bet uz baltajiem sūnu ciņiem saulītē gozējas pērnējās dzērvenes un priecīgi smaida:

— Jā gan, dzērves ir klāt!

Ar spēcīgām spārnu vēdām dzērves barā nometas sūneklī un tālredzīgām acīm ilgi pārskata kailos sūnekļa bērziņus, līkās priedītes. Tad sāk apdomīgiem soļiem pastaigāties pa dzelteni ziedošajām spilvām, meklēt ko ēdamu.

Atspirdzinājušās tās pie purva akačiem mazgājas, izgludina ceļā izspūrušās spalvas.

— Skat, skat, kā pošas! — vēdina bērziņi.

— Jā, jā, tūliņ cita dzīvība! — šalc priedītes.

Bet dzērves nomazgājušās, saposušās nostājas aplī, lai atvadoties nodejotu kopējo deju. Visas te sūneklī nepaliks, citas lidos uz tālo purvu.

Un tad arī šķiršanās brīdis ir klāt.

— Tru-ru-rū! Tru-ru-rū!

Aplī stāvošās sāk vēdināt spārnus, klanīties un cilāt kājas, līdz iekaist dejas priekā un aicina vienu vidū.

Dejotāja iznāk apļa vidū un trauksmaini sāk deju: paceļ spārnus, piesit kāju, pēc tam arvien straujāk grozās, klanās, palecas ...

Aplis līksmi seko dejotājai — arī cilā spārnus, vēro, apbrīno, tad reizē izceļ kaklus un reizē iesaucas:

— Tru-ru-rū! Tru-rū-ru-ru!

Un tālu rīta agrumā skan dzērvju pavasara taures.

Te pēkšņi deja beidzas. Ir jāšķiras. Vēl brīdi visas stāv klusu, it kā pārdomā, tad svinīgais aplis izirst pa pulciņiem. Daļa, kā atsperes sviestas, paceļas spārnos, kaklus uz priekšu izstiepušas, kājas taisni

atpakaļ turēdamas, aizlido uz tālo purvu.

— Klīr-klār! Klīr-klār!

Bet tās, kas paliek nodalījušās pa pāriem, dzied pavasara dziesmu viena otrai un arī dejo aizraujošo deju tikai viena otrai.

ZIEDI KAŽOCIŅOS

Jau gravās urdz sniegūdeņi, jau atskanējusi pavasara modinātāja balss. Šo balsi zem sniega segas gaidījuši daudzi agrā pavasara ziedaugi. Tie, rudenī iemiegot, sagatavojušies jaunajam pavasarim: pumpuros ienestas sīkas lapiņas un jaunie ziediņi — maziņi, maziņi.

Mazie ziediņi pārklāti ar sildošu vaska kārtiņu un ietērpti spilvotos kažociņos.

Arī pārtika pirmajam laikam rudenī uzkrāta. Saknēs, sīpoliņos, gurnos ir cukurs, ciete. Tur ir viss, kas nepieciešams pirmajām dienām, kamēr vēl augs nevar uzturu saņemt no zemes, kamēr nav lapu, kur barību sagatavot.

Tiklīdz sāk urdzēt kūstošā sniega ūdeņi, ziedi jau ir nomodā. Bet ārā vēl pūš auksti vēji un naktīs salst.

Tad agrie ziedi, ietinušies kažociņos, kā sportisti gaida pie starta — kad atskanēs signāls un pavasaris pacels roku mājienam: sākt!

Un tad kādu dienu saulainā gravas nogāzē zem lazdu krūma, kur dēd vēl sniega kupenas atliekas, cauri sniegam jau izsprauc̦ies pirmais sniegpulkstenītis. Ar savu elpu sniegā izkausējis mazu spraudziņu, tas pavasara vēja taktī šūpo savu balto ziedu zvaniņu.

Vēl laiks ir mainīgs, un tāpēc sniegpulkstenītis piesardzīgi nodrošinājies divkāršām ziedlapiņām — pavasara untumainajam laikam piemērotiem dubultsvārciņiem.

Sniegpulkstenītim kaimiņos drīz vien no lazdu lapu apakšas savas ziedu galviņas pabāž arī zilās vizbulītes. Kā zilas zvaigznītes ar baltu ziedputekšņu vainadziņu vidū smaida viņu ziediņi. Arī zilās vizbulītes pret aukstumu pienācīgi nodrošinājušās. Kājās tām kažoka biksītes, bet pašam ziediņam trijās villainītes — kauslapi-ņas, ar kurām tās sedzas gan naktī guļot, gan lietū un salā.

Vissiltākos kažociņos gan, šķiet, ietinušās zilās sila purenes — salakpuķes, kas pavasaros silā kā zilas tulpes zied uz pelēkā skuju paklāja. Viņu pumpuri, jaunās lapiņas, ziedu kātiņi — visi, visi ietērpti sirmi pelēkos, spilvainos kažociņos.

Saules dienās sila purenes lēni šūpo zilos ziedu zvanus un tērzē savā ziedu valodā ar dzeltenajiem tauriņiem un brūnajām kamenēm, vēlīgi māj. Bet pievakarē, tikko saule iet uz rieta pusi, tās jau laikus aizver savas zilās mājas, ietinas sudrabaini vizošos kažociņos un klausās, kā silā kūko dzeguze.

īpatnējos kažociņos tērpjas arī purva ziedi. Tiklīdz purvā nokusis sniegs, tur uz ciņiem jau aug zaļi stiebriņi un pavasara vēsmā vēdina savus sudrabotos pūku vēdeklīšus purva spilves. Starp siltajām pūciņām paslēptas dzeltenās ziedputekšņu lapiņas un kā pavedieni tievās zieda drīksniņas.

Pavisam savdabīgi pret pavasara asajiem vējiem, pret laika untumiem nodrošinājušās mēļās bezdelīgactiņas meža pļavā. Nepietiek, ka tās uzvilkušas vaskotus mēteļus, tās vēl apputinājušās rūgtiem, indīgiem putekļiem. Lapas, pumpuri, ziedu kātiņi — vienos baltos miltos. — Hi, hi, hi... — smejas bezdelīgactiņas pavasara pelēkajā pļavā, paskarbos vējos galviņas šūpodamas.

— Tā mums siltāk.

— Un tādas miltainas mūs neviens dzīvnieks neaizskars — ne stirniņa, ne zaķītis, jo milti rūgti, indīgi...

ZIED PŪPOLVĪTOLS, LAZDAS, ALKŠŅI

Savu laiku pavērtām, sudrabaini vizošām acīm sen gaida arī pūpolvītols upes malā. Jau tad, kad vēl tikai sāka urdzēt pirmie strautiņi un ledus upē posās aizceļot, pūpolvītols vēroja, vai nesākt. Kad dzimtā mežā atgriezās dziedātājstrazds un, egles galā sēdēdams, locīja savu jaunāko pavasara melodiju, pūpolkoks gan šķielēja, bet vēl nogaidīja. Bet tad tā zaros ar sparu iedrāzās no siltām zemēm atskrējušais vējš un, labi sapurinājis, uzsauca: — Mosties! Mosties! — Nu pūpolkoks vairs nebija valdāms. Tas plaši izplēta savas sudrabotās acis un priecīgi iesaucās: — Var!! Jā, nu var!

Un saulīte sudrabotajiem pūpoliem izvelk zeltainās ziedputekšņu sprogas, smaržīgas kā medus.

— Pūpoli zied! Pūpoli zied! — priecājas bitītes.

Pie pūpolu koka upmalā salido plaša darba bišu sabiedrība, un tad sākas gaišs, priecīgs darbs. Bites dziedādamas cērp zeltainās ziedputekšņu sprogas un pilda savas somas smagas jo smagas.

— Pūpoli zied! Pūpoli zied! — Turp lido arī kamenes un vēl citi pūpolu zelta meklētāji. Jau no tālienes viss gaiss skan un san, bet pats pūpolkoks, koši mirdzēdams ziedu gaišajā zeltā, priecīgi spoguļojas upes pavasarīgajos ūdeņos.

— Kas tur tā smaržo! — brīnās lazdas. — Ak pūpolvītols! Nu tad mums arī laiks! — Un viņas steidzīgi izkar savas ziedu spurdzes. To tik gaidījuši lazdas otrie ziedpumpuri — riekstu ziedi, kas visu laiku slēpušies aiz pumpura brūnajām zvīņām un tagad paver savas sarkanās drīksniņas kā mēlītes. Kad dienvidū lazdu krūmā iekrīt vējiņš, lai parotaļātos, riekstu ziediņi lūgtin lūdz atnest tiem zeltainos ziedputekšņus.

— Lūdzu, lūdzu! — sauc no visiem ziediņiem.

— Nav jau žēl! — Maigais vējiņš ir devīgs, pat izšķērdīgs. Tas riekšavām vien grābj dzeltenos ziedputekšņus un pakalpīgi

kaisa uz izstieptajām sārtajām mēlītēm. Tā kaisot, piebirst pat spulgās acis zilajām vizbulītēm palazdē, un tās nopurinoties neapmierināti sūdzas:

— Nu, tie gan tur augšā var šķiesties!

— Jā, jā-ā! Mums te nemaz neiet labāk, — atsaka baltās vizbulītes alksnājā, — paskatieties vien!

Arī zaļgani pelēkajiem baltalkšņiem jau zaru galos garas, dzeltenas, kā sārtiem rubīniem izrotātas ziedu skaras — pa trim, pa piecām saišķī. Virs tiem uz atsevišķiem maziem zariņiem no vaskotiem autiņiem tinas vaļā mazi, sarkani ziedu čiekuriņi. Ziedputekšņu skaras viegli šūpojas saulē un birdina savu ziedu zeltu uz apakšējiem ziedu čiekuriņiem. Birdina bagātīgi un piekaisa arī grāvjus, piekaisa pavasara ūdeņus.

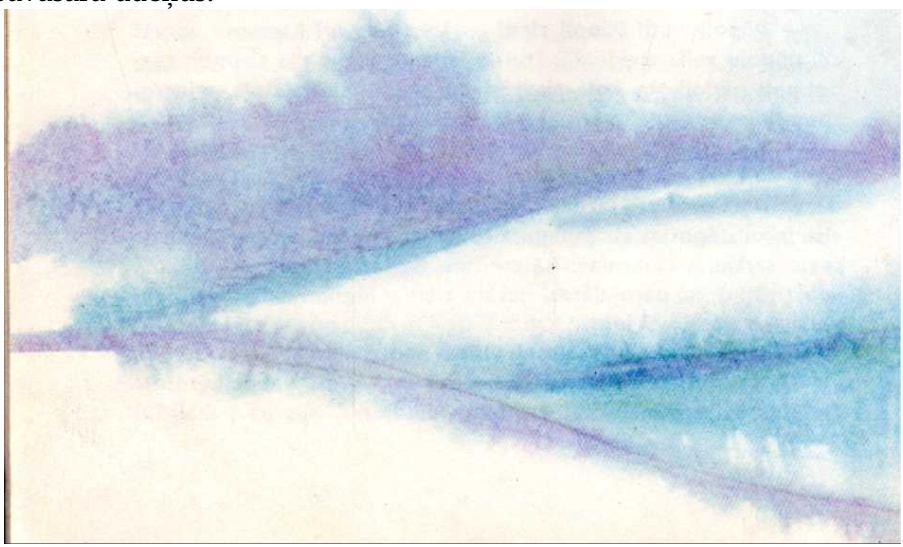

VAKARA BLĀZMĀ

Saule jau noslīdējusi aiz apvāršņa, un mežs grimst vakara krēslā. Iztālēm pār meža galotnēm atskan dīvains sauciens: «Psip, kuorr, kuorr!» Un tad atkal: «Psip, kuorr, kuorr...» — arvien tuvāk, līdz beidzot vakara blāzmā virs kailo bērzu audzes iznirst sloka — neliels putniņš ar garu knābi.

Tā pārlido un pazūd vakara krēslā. Pēc brītiņa pirmajai seko vēl viena tāda pati sloka. Un tad, uztraukti svilpojot: «Pss-pschivivivi! pschivivivi!...» — strauji, rotaļīgi garām paskrien uzreiz vesels sloku pārītis.

Kaut kur purvā vēl iebrēcas meža pīles, iekliedzas apogs:

%

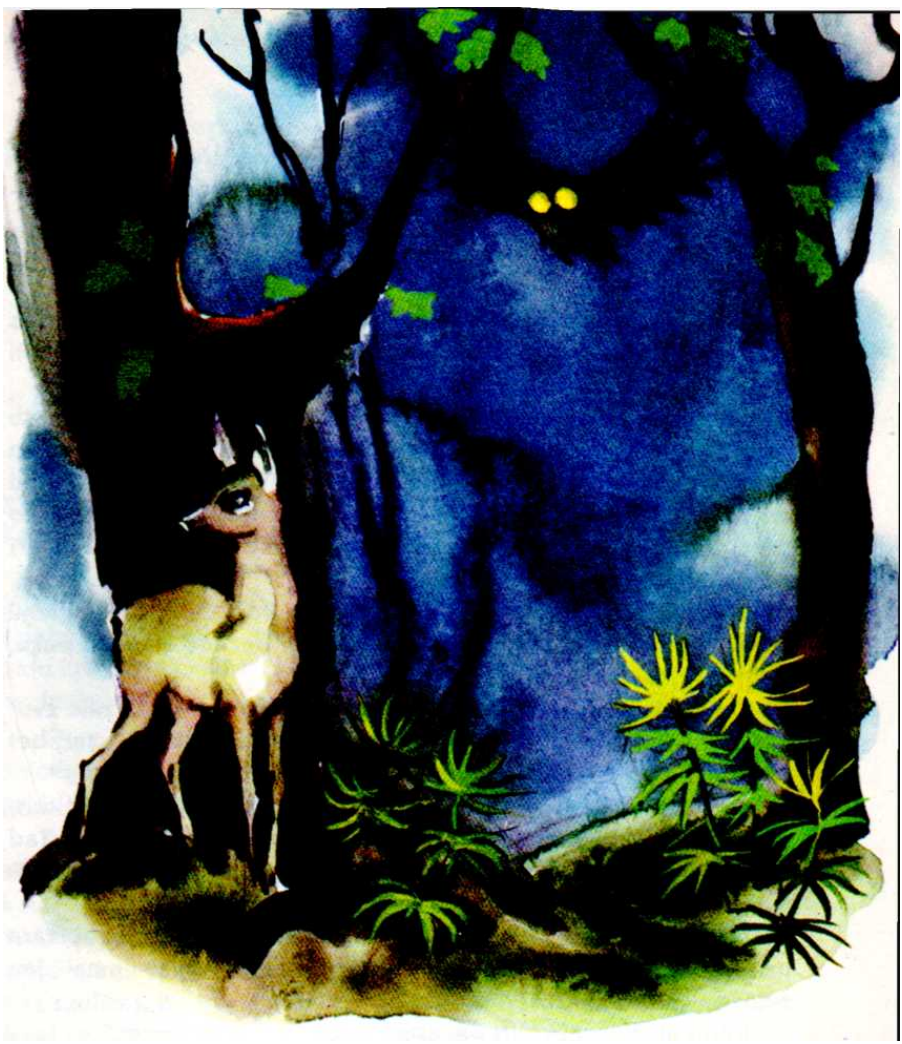

«Kū-vist! kū-vist!» — un tad viss apklust. Mežā kļūst tik klusu, cik klusu var būt pavasara vakarā, kad pat klusumā jaušama mūžīgā trauksme, urdzēšana, kad viss mežs šķiet apslēptu balsu, augošas dzīvības spraiguma pilns.

PLAUKST LAPAS

— Vai nebūs arī mums laiks? — Ar vēja pūsmu bērzi sūta sveicienu ozolu birzij.

— Vēl ne, vēl ne! — ozolu kailie zari vēda pretī.

Vēl jāpagaida.

Tikko viņu pakājē noziedējušas zilās vizbulītes, savas mazās ziedlapiņas ritina vaļā zeltstarītes, medainītes un gaiļpieši. Ozoli negrib tiem aizēnot sauli. Ozoli jau saticīgi.

Bērzi gan ar citiem kokiem lāgā nesatiek. Kas nāk par tuvu, to ieper ar saviem šmaugajiem, asajiem žagariem. Koku vidū bērziem nav laba slava. Vienīgi ar eglēm bērzi sadzīvo puslīdz labi un tad arī tik ilgi, kamēr egles mitinās apakšā un iztiek ar to gaismu, ko bērzi tām atvēl. Tiklīdz egles iebāž savu galvu bērzu starpā, tā arī tās dabū just bērzu žagarus.

Bet bērziem ir daudz draugu starp zāļu un zemsedzes augiem.

Bērzu mežos un birztalās aug daudz un dažādu ziedošu puķu. Ko gan tur nevar sastapt!

Tur zied visādi vizbulīši, saulpurenes, maijpulkstenīši, zilie zvaniņi ... Pat dzegužkurpītes un jāņuzāles tur bieži sastopamas, bet zilgalvji dzīvo lieliem apmāļiem.

Sausos, smilšainos tīreļos, kur bērzi apmetušies izklaidus, tiem pievienojas arī virši un pārklāj visu zemi zem bērziem. Tad baltie bērzi stāv uz sārto viršu paklāja kā dzejnieki, domās iegrimuši.

Bet tagad pavasarī bērzi ir nemiera pilni. Pa stumbriem no zara uz zariņu plūst saldā sula un mudina steigties. Arī ievas upmalā jau zaļas un kaitina bērzus.

Kādu dienu uznāk silts pavasara lietus.

Un bērzi vienā naktī izdzen savas gaišās lapiņas, pieelpo mežu ar smaržīgo elpu, stāv kā zaļā migliņā ietinušies un klausās dzeltenajā vālodzē, kas, pārlidojusi no siltām zemēm, vij zaros bērniem šūpulīti un loka balsi.

Bet tad nu arī ozoli vairs nenociešas. Un pelēkie pumpuri sprāgst vaļā, un riešas mazas, izrobotas, sārtas lapiņas.

Bija arī beidzamais laiks. Pāri mežam jau debesu zilgmē peld lielu, baltu pavasara mākoņu rindas, un pašu ozolu dobumos atskan jaunizperēto putnēnu balsis.

SAULI! SAULI!

Pēc saules mežā sauc no visām pusēm. Sauli sauc puķes koku pakājē, sauli sauc krūmi, pēc saules sauc arī paši meža valdnieki — koki.

Visi tagad cenšas saņemt vairāk gaismas, vairāk siltuma. Labi, ja var to izdarīt godīgi un saticīgi: viens paliecas sāņus, cits piešķiebj galviņu, daži sakārto zarus un lapas tā, lai gaisma vieglāk tiktu klāt; pieticīgākie, kam saules vajag mazāk, paliek apakšā, bet saulmīļi pastiepjas uz augšu.

Starp daudziem kokiem jau gadsimtiem ilgi nodibinājušās labas kaimiņu attiecības. Vissaticīgākās ir egles. Tās ir draugos gan ar priedēm, gan ozoliem, gan bērziem, it īpaši jaunākos gados.

Priedes ļoti mīl sauli, bez saules tās nevar dzīvot, bet labprāt dalās arī ar citiem. Vislabāk tās sadzīvo ar eglēm, arī ar apsēm kaut kā iztiek, bet ar bērziem ne. Bērzi allaž dara priedēm pāri. Tiklīdz bērzs sastopas ar priedi, tā per tik ilgi ar saviem lokanajiem zariem, kamēr tai galotne kļūst kropla. Daudzi paliek sērdieņos — bez saulītes. Dzīvo, dzīvo bez gaismas, kamēr nomirst — nav, kas iecel saulītē.

9

Lūk, mazā apsīte, izspraukusies eglei no zaļo svārku apakšas, lokās un stiepjas uz sāniem, lai saņemtu to mazumiņu saules gaismas, ko tai atvēl viņas lielie kaimiņi — egles un bērzi. Viņa tā stiepjas, tā liecas, groza savas garkātainās lapiņas gan šā, gan tā un žēli

lūdz: «Lūdzu, saulīti! Lūdzu, vairāk saulītes!» Ir jau arī tādi nekautrīgi meža iemītnieki kā tur tas dūšīgais apinis, kas no meža krēslas, viļoties apkārt ievai, uzrāpies tai pašā galotnē. Ticis saulītē, tas ieviņai uz pašas galvas nekautrīgi izkar savus jaunos ziedu čiekuriņus, māc nabaga ieviņu vai nost. Labi vēl, ka apinim nav kuplu zaru. Jā, apinis ir uzmācīgs, uzbāzīgs, kā jau tāds, kam skurbums pašā būtībā. Tādēļ visi koki mežā apini neieredz un izvairās no tā.

CĪRUĻPUTENIS

Kaut arī cīruļi, debess zilgmē lidinoties, bagātīgi bārsta savus dziesmu triļļus, kaut strazdi svilpo un cielaviņa, garo asti šūpodama un sīkiem, ašiem solīšiem gar ūdens malu skraidīdama, sauc: «Pavasaris! pavasaris!...» — tomēr ievas mežā strauta malā vēl vilcinās — vērt vai nevērt vaļā ziedu ķekarus, kas jauno lapiņu vidū bālgani viz!

— Vēl nezied! — brīnās meža kamenīte, kas nupat velti izmeklējusies nektāru ievu krūmā, un aizlido uz pļaviņu. Jā, te ir cita dzīve!

Visi ziedi jau nomazgājušies nakts rasā, raugās gaiši un priecīgi, kad raibs taurenītis lido no zieda uz ziediņu.

Bet kādēļ pienenes piepeši steidz aizsegt savas dzeltenās saulītes! Kādēļ baltās vizbulītes aizver sārti baltās galviņas un noliec uz zemi! Kādēļ visas puķes pēkšņi aizver savus ziediņus, kaut saulīte tās vēl silti glāsta!

Lūk, kas draud! Ausmas pusē pie apvāršņa milst tumšzili mākoņu kalni — ātri kāpj arvien augstāk un augstāk. Nu tie jau

aizveļas saulei priekšā, un tumša, salta ēna pārskrien pāri zemei, pāri ziediem.

Apklust cīrulītis — paslēpies aizvējā pie cinīša, aizlido cielaviņa. Vēl tikai divas vārnas aizrāvušās skurbā priekā. Te viena paceļas augšā: «Krah, krah!» — un, loku apmetusi, nolido zemāk, te atkal otra tāpat — uzšaujas vēl augstāk nekā pirmā: «Krah, krah, krah, krah!» Tās šūpojas kā šūpolēs — augšā — zemē, lokus metot. Augšā — zemē, augšā — zemē — viena aiz otras, viena aiz otras...

Tad sāk krist sniegs lielām, lielām pārslām un čaukstēdams klājas

jaunajā zālītē. Arvien vairāk pa gaisu joņo baltās pūkas — dejo un krīt zālē kā balta vilna. Piesnieg koki, piesnieg krūmi. Putina un snieg ... Putina un tad kļūst rāmāks, sniega pārslas lido retāk un lēnāk, atkal kļūst gaišāks un gaišāks.

Tumšie mākoņi lēnām aizvelkas uz rietumiem, un pie debess jumola atkal parādās saule un žilbinoši apspīd balti piesnigušos kokus.

Mežs atkal atdzīvojas, koki nomet balto segu, kas ātri pārvēršas vizmojošos ūdeņos un nomazgā kokiem lapas, nomazgā krūmus un dzirdina zemi ar piesauļotu valgumu.

Puķes nopurina sniegu, žāvē piesnigušos lakatus, un parādās atkal smaidošas ziedu sejiņas — tas jau bija tikai cīruļputenis!

Gaisā jau atkal pacejas cīrulītis un gavilē vēl priecīgāk, vēl košāk bārsta savus spožos dziesmu triļļus.

Eglēs dūdo meža balodītis, dzied žubīte ... Ar katru brīdi, ar katru stundu mežs kļūst zaļāks.

Neapturamā dzīves priekā ver vaļā baltos ziedus ieviņa, plaukst sārti baltiem ziediem mežābele mežmalā. Un jaunais pavasaris nāk vēl saulainākiem, vēl lielākiem soļiem.

MEŽA DVAŠA

Ilgi eglājs klusēja, noslēdzies savā zaļajā cietoksnī aiz biezo zaru sienām. Velti jaunais pavasaris tam apkārt staigāja, bet ielauzties eglājā nespēja, tur ziedus apakšā pakaisīt nevarēja. Klajākās vietās gan zaļo zaķu kāposti, kāds sīks zilais zvaniņš, kāda papardīte, bet tas arī viss. Te galvenokārt mājo staipekņi un sūnas. Sūnas, sūnas — kādas gan tur neredz sūnas: lapu sūnas, zvaigžņu sūnas, vilka sūnas, dzeguzes rudzi... Visa zeme izklāta mīkstiem, dīvaini izrakstītiem paklājiem. Kam tie domāti! Varbūt meža laumiņām, ko saltās egles velti gaida, lai tad šīs tur viegliem soļiem var pastaigāties pa mīksto sūnu paklāju, pēdas neieminot. Gaida un dažreiz sagaida arī kādu retu viesi. Raug, tur zaļā laukumiņā, kur no augšas iespīd saulstaru strēles, uz mīkstā sūnu klāja ieradies dīvains meža bērns — uzziedējis brīnišķīgs zieds. Tāds ar caurspīdīgu kātiņu, un mirdz dīvainā pērļu zaigojumā.

Vai tā nav ziedā pārvērsta laumiņa, kā to teikas stāsta! Vai tādā pasakainā zaļas krēslas pilnā mežā tas būtu kāds brīnums!...

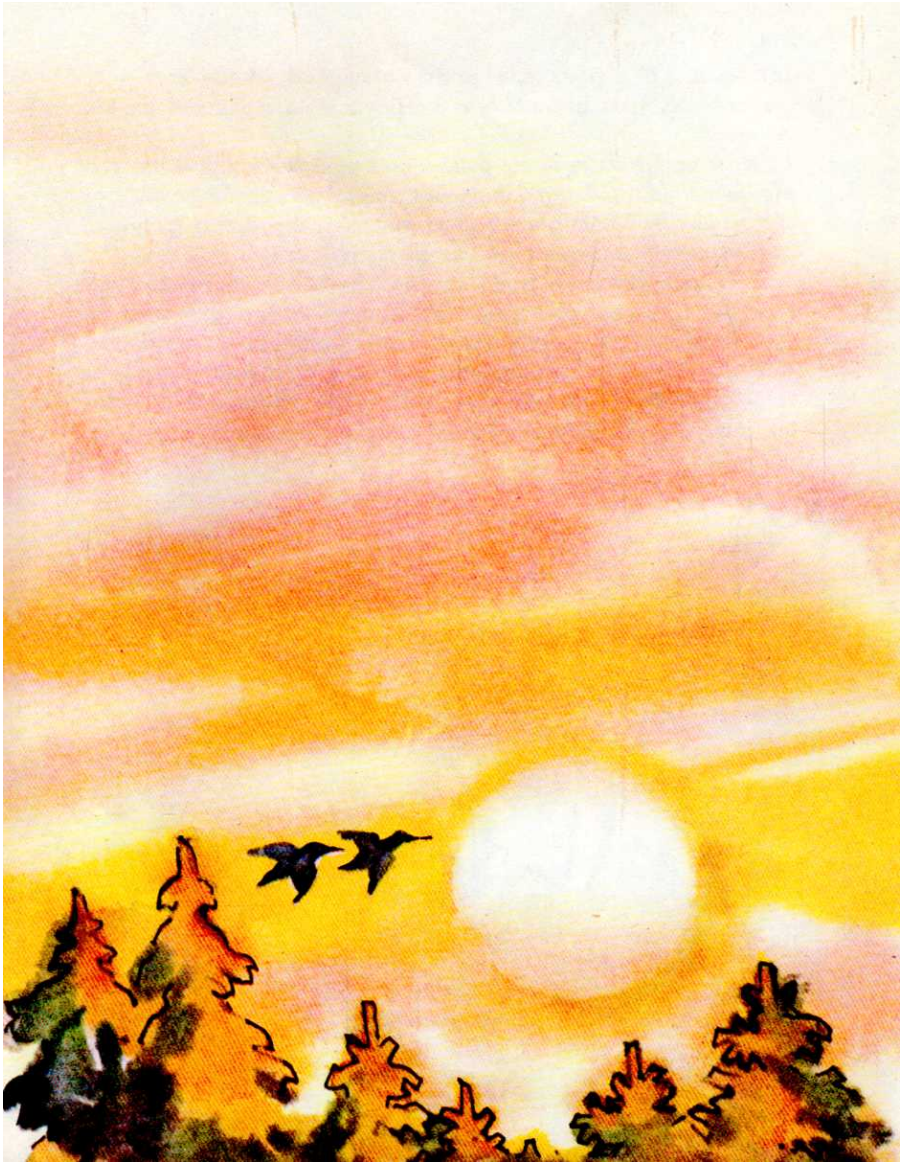

Tomēr tas ir tikai zieds, ēnas zieds! Botāniķi saka, ka tā esot meža orhideja. Jā, tāds brīnumbērns krēslainā egļu mežā šad un tad ierodas.

Kaut eglājs iekšienē vēl palsas ēnas pilns, taču ārpusē tas tērpjas jaunā, gaiši zaļā tērpā, nemanot izmetot no apakšas novalkātos skuju svārkus. Eglēm plaukst jauni pumpuri ikkatrā zara galiņā — pa trim, pa trim, bet galotnē — tur pieci gredzenā.

Iedegušas sarkanas ziedu svecītes, egles svin pavasara svētkus. Spēcīgā skuju elpa jaucas ar sūnu un trūdu izgarojumu un saplūst rūgtenā pavasara dvašā, kas plūst pāri norai uz priedulāju.

Arī priedēm ilgi vēl pumpurus sedz smagas, sveķainas cepures. Lai kūko dzeguze, vēl laika gana. Un priedes, galotnēm klusi žūžojot,

cauri zilganzaļajām skujām sijā zeltainus saulstarus zilajām sila purenēm.

Tomēr saulīte arī priedēm diendienā deldē sveķu cepures, līdz kādu dienu tām cauri izlaužas jaunie dzinumi.

Tad arī priedēm lielie svētki atnākuši. Tās attin jaunos, zaļos čiekuriņus, atsedz arī ziedputekšņu krājumus, kurus bagātīgi kūpina saulainā silā.

Bet lejā pie kājām paslēpušās baltsārto brūkleņu zvaniņu vērtenītes un savus sārtos japāņu lukturīšus izkārušas mellenes. Brūklenāju sīkajiem ziediņiem nav košu krāsu, nav kliedzošu ziedu veidojumu, ar ko vērst uz sevi vērību. Lai kamenes un bitītes tos pa gabalu atrastu, mazie ziediņi raida visapkārt savu saldo smaržu — runā savu smaržu valodu. Un kamenīte un bitīte saprot šo ziedu

valodu.

Tomēr tieši jābrīnās, ka kamenīte un bitīte var pavasara priežu meža smaržu vilnī uztvert šo sīko zieda smaržu balstiņu, kur priežu skuju elpa saplūst ar saules sasildīto sveķu smaržu, ar brūklenāju mētrām un zemes trūdu dvašu. Jā, kamenīte un bitīte to var. Tās saprot smaržu valodu un nekļūdīgi atrod meklējamo ziediņu ar nektāra lāsīti.

Citu valodu runā brūklenāju mētras ar savu smaržu. Tās draudīgi uzsauc stirniņai un zaķītim — neaiztiec zaļās mētras, labi nebūs!

Stirniņa un zaķītis klausa arī.

Jā, brīnišķīga aromāta pilns ir mežs. Cits pēc cita plaukstošie koki, krūmi un puķes jauc meža smaržu kausā klāt arvien jaunas un jaunas spēcīgu smaržu šaltis. Un citādas tās ir rītā, vakarā vai dienvidus saulē.

Saldi kā medus smaržo vecs priežu sils, pusdienas saules piesildīts, bet egļu mežs — kā dārgu mirru piekūpināts.

Bet vissaldāko smaržu mežam tomēr dod liepu ziedi, kad jūlijā atveras.

Un kur tad paliek visi mazie meža iemītnieki: vijolītes, primulītes, maijpuķītes, vīgriezes, miekšķi, mārsili, kas no pavasara līdz atvasarai pieelpo mežus ar ziedu elpu.

VISS SALAPOJIS, VISS SAKUPLOJIS

Jaunais pavasaris jau izstaigājis meža visattālākos, visēnainākos

stūrīšus — visu atdzīvinājis, visu pārveidojis, visu pārkrāsojis. Visur zaļumi — visdažādākos toņos, visdažādākās nokrāsās. Zaļš, zaļš, zaļš ... Viss salapojis, viss sakuplojis.

Un ziedi! Ziedi! Meža skaistākie līdzgaitnieki, mežu gaišie draugi — visur smaida, visur gavilē!

Zied dzeltenās saulpurenes, zied maijpulkstenīši, zied zilie zvaniņi — lieli un maziņi.

Putnu ceļš gaisā jau kluss — apklusuši naktīs ceļotāju saucieni, drūzma un steidzīgās spārnu vēdas. Visi gājputni jau klāt.

Tūkstoši pavasara dziedoņu, ietērpušies pavasara svētku tērpos, izgreznojušies koši raibām spalvām, cekuliem, jau sēž zaros un, raugoties bezbēdīgi spožām acīm, stīgo savas dziesmu kokles. Tagad mežā atskan tūkstošiem balsu visdažādākos toņos, visbrīnišķīgākās variācijās. Vieni svilpo, citi fleitē, dzied, bungo, dūdo, pogo, ķērc un lallina. Salapojušos zaros šalc to spārnu vēdas — tur dejo noslēpumainas dejas, lēkā, klanās, grozās.

Lakstīgalas tētiņš, visu nakti skandinājis savu ilgu dziesmu, tikai īsu brīdi pusnaktī nosnaudās. Nav laika — jādzied! Jādzied, lai nepalido garām viņa gaidītā draudzene, kura no siltām zemēm atgriežas vēlāk, lido pa naktīm.

Pats viņš jau atlidoja, kad ievām gravā plauka pirmie baltie ziediņi. Izmeklējis patīkamu vietiņu, kur dzīvot, kur vīt ligzdiņu, viņš nu nevar vien sagaidīt savu draudzeni. Dzied dienu, dzied nakti, dzied no visa spēka, lai to no tālienes jau var saklausīt.

Kaut tik viņa dzirdētu! «I tjuk, i tjuk, tjuk-tjuk-tjuk-tjuk ...» Un lakstīgalas tētiņš pogo, trallina, gavilē vai, ilgu mocīts, raud un vaimanā:

«Kli, kli, kli, kli...

I tjuk, i tjuk, tjuk, tjuk, tjuk, tjuk, virdidj vurdidj vtjigu vtjigu...»

Mežā jau ieradušies arī centīgie kalējiņi un malējiņi.

Kalējiņš izraudzījies vecāku meža audzi ar jauniem kociņiem apakšā. Tur nu viņš dzīvo. Tiklīdz saule uzlēkusi, tā tūliņ arī atskan viņa āmura sitieni: celp, cilp, calp, celp, cilp, calp ...

Bet malējiņš dzīvo kaimiņos jaunā egļu mežaudzītē, tur viņš lej savu dziesmiņu kā ūdeni uz dzirnu rata: — Kli, kli, kli, kli, kli, kli... — un, dziesmu beidzis, grozās un klanās savas draudzenes priekšā.

šai laikā pat augstprātīgais ērglis kļuvis jocīgs. Kā galvu pazaudējis, tas dejo ērmotu deju apkārt ērglienei, kas nostājusies egles sausā galotnē uz zaru ligzdas.

Dzied mežā, birzīs, pļavās, un cauri visam skan dzeguzes gaišie zvani. Dzeguze zvana — vai rīts, vai vakars, vai saules diena, vai negaiss tumši milst un nāk virsū. Un, tiklīdz negaiss pārgājis, jau dzeguze atkal sēž rasas dzirkstošā bērza galotnē un gaiši skan viņas «Ku-kū! Ku-kūl», kad pāri tai debess lokā koši margo varavīksne.

— Ku-kū! Ku-kū!

No tāliem, svešiem krastiem pēc garā ceļojuma kājām dzimtajā meža pļavā atgriezusies arī grieze.

Un, kad saulrietā vakaru uzņem dzelteno saulpureņu lauks pļavā, kad cita pie citas kļaujas ziedu galviņas un zeltains miers ceļas no ziedu pļavas, — iemieg ziedi, iemieg zāļu stiebri, iemieg apkārtējie meži. Tikai grieze nevar iemigt. Visu īso pavasara nakti skan griezes trauksmainais ilgu sauciens:

— Briest! Briest!

Pavasara prieks un pavasara auglīgā trauksme jau ir sasnieguši savus kalnu galu augstumus.

Viss salapojis, viss sakuplojis.

Un grieze jau sauc briedumu:

— Briest! Briest!

SATURS

Ziemas saulgriežu naktī . . . . Puteņa vērpetes griežas . . . .

Baltais klusums.....

Vēl mazliet jāpaciešas . . . . Krustknābji jau perē! . . . . Ozolu birzī apogs dzied . . . Mežā jau pirmās lāstekas . . .

Zīle kaļ lemešus.....

Beidzot sniegs ir projām . . . Āpsis izlīdis no savas migas . . Mežā skan neparastas dziesmas . Dzērves jau atlidojušas . . . .

Ziedi kažociņos.....

Zied pūpolvītols, lazdas, alkšņi

Vakara blāzmā.....

Plaukst lapas.....

Sauli! Sauli!.....

Cīruļputenis.....

Meža dvaša.....

Viss salapojis, viss sakuplojis . .

Рудольф Петрович Акер ЛЕС ПРОСЫПАЕТСЯ Зарисовки Второе издание

Издательство «Лиесма» Рига 1973 На латышском языке Художник В. Торолина

Rūdolfs Pētera d. Akers MEŽI MOSTAS

Redaktore A. Sprivule. Māksi. redaktors H. Purvlņf. Tehn. redaktore L. Engere. Korektore Ā. Sauja. Nodota salikšanai 1972. g. 14. septembrī. Parakstīta Iespiešanai 1973. g. 18. jūlijā. Ofseta papīrs 120 g, formēts 70 X 90/16. 3,5 flz. iespiedi.; 4,10 uzsk. iespiedi.; 6,98 izdevn. I. Metiens 40 000 eks. Maksā iesējumi 86 kap., brošējumi 72 kap. izdevniecība «Liesma» Rīgā, Padomju bulv. 24. izdevn.

Nr. 25479-B198. Iespiesta Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas Rīgas Paraugtipogrāfijā Vienības gatvē 11. Pasūt. Nr. 1262.